

עוד ישירו על הזמנים ההשוכים

אלון אלמרים

מאיר ויזלטיר: "מכתבים ושירים אחרים", הוצאת ע"ע, עובד, 108 עמ' 1986

ד שער הראשון, הפותח את הספר, הוא "מחזור שירים הנקרא, "מכתבים". מכתבים אלה אינם מכתבים למעננים בדיויים, אלא למעננים הקיימים בעולמו של המשורר. צורת המכתב בה בור ויזלטיר אינה מקריית. המכתב הוא צורה פתוחה המאפשרת דיאלוג בין אנשים, אך אינה כופה אותם.

לא הצורה היא מרכזית בעיניו, אלא העמ' דה השיריות-מורית המובעת בו. ויזלטיר אי- משורר המתחנף לקהל קוראיו הפוליטי ששולב ביצירתו מחזיתית, לא עוסק באמיר רת. "ה" וכשירת הלל למדינאים ועושריב רם. היתה זו שירה אופוזיציונית, לא מגויסת מבזמן האלטרנטיבי-שליטסקאי. ... עולם ציני מתקדם מויץ את הילדות המשכונות", כך נכתב בספר "קח". משפט כזה, בשנה שבה הופיע הספר (1974) יכול להוות איור טוב לעמדה התיילטיירית.

כשאחזה בכתב על ספרו של משורר שהח' בתי והפוליטי חשוב בעיניו, עזר לקשור בין הספר לבין מה שהתרחש בזמן שבו נכתב. לפיכך, העמדה של המחזור "מכתבים" ושל הספר בכלל, היא עמדה שאין בה ויתור, אלא סילוק כל מה שהוא מתחמק, בלתי אמין, כרוי. החלום מתקצר בספר כמייצג מוכיח של המתחמק המוזיקלי. העמדה כמובן אינה רומנטית. החלום אינו הפן האמיתי של חיי הנפש אלא להיפך, הוא מסלף התבוננות אמיתית בחיים. בשיר שנמענו יריר, כותב ויזלטיר:

מה עומד מול השקפה זו על יחסים בין בני-אדם? מול זה עומרת, הנהגות, המעורה לחיות עשיר כעשיר / בשר בבשר / חלף החלום... "הציטוט לקוח גם מן משיר מספר 10, אלו, לכאורה, סאטורלוגיות, אבל התורה הישראלית המונקת בקלילות מערף לארמית קודש, ומעבר לכמות אבות, צורכה לטאורר לנגינת אלה, כרי שיחזור אליה כנברה של המלה.

אין זה, אם כך, שיר שהמענת שלו היא אשה בלבד אלא שיר שיש לו משמעות רחבה יותר, חברתית. שורתו האחרונה של השיר מחוקת את דעתו: "... לצפות את האפון בלב שקט".

משורר ישר כיוולטייר לא יתחס לפרידה כאל אסון, חשוב לו שמול ילדי, החלום יעמ' דו לירי המצוי, ומול הטוב המיוזמה של הח' לום - היכולת לקבל ולהשלים, המתגלמת כשורת הסיים המצוטטת.

נקודה זו, ברוצני לרזן בלשון השיר של ויזלטיר, ברוב הביקורות והרשימות שפורסמו על שירת ויזלטיר לא נדונו כמעט האספקטים הלשוניים של שירתו (הצד האירי-אולוגיאטי תפס את מרכז הדיון). ויזלטיר הוא משורר שמדעת מרכזי את העברית, תוך הסתכנות בצרימות. ואסביר בהמשך את סענת זו ולדעתי אבנה זו חלה על שירת ויזלטיר מתחילתה. כשכתב בספרו "קח", בשיר "נערה מירושלים", את השורה: "היא מצאת משורר ביוזמים האנשי של העולם, לכאורה, הכלכלי הכללה בלתי-נסבלת. מזו אותו יוזמים אנשי של העולם אבל הקוני-קסטס של השיר, האינטימיות שהוא יוצר עם הקורא לפני שורה זו, הופכת דווקא הכללה זו למרוקת.

מאיר ויזלטיר

אי ההרתעות של ויזלטיר להכניס שורות כאלה, רומה מאור לאי החשש שלו מפני הכנסת כמה בדים של עברית לתוך שיר אחר. בשער "בעד נגד", בו השירים הינם בעלי גוון פוליטי, ישנה דוגמה טובה לתופ' עה שתיארתי:

"ראני יראא אל צינת הסנסים / רחוב, חזרית נעולות, בדה / מל ריצוד בחלון ראודה / אור ודור. קי חום / באה ותתם. / דם תתת דם. סם, / אני אומר, משרים. (עמ' 66)

יש בשורות אלה "צינת פנסים" אלתרמ' גית, "אור ודור" פלאקטי, "הכא ותתם" פנים" שהוא מעין וונסנס. בכל זאת נראית היחידה השירית אחידה, והחומרים הלשוניים שבה הם שונים, מתוזמרים בדייקנות.

בשיר אחר באותו שער, שיר המתאר סר טאציה טריוויאלית (טיוול לילי בןן) חזרת שוב התופעה שציינה קודם לכן: "רק בנין קצידהעיר מלהט בבחלת מגו" (עמ' 75).

הגורם המפר את הרמה הלשונית האחידה כשורה זו היא המלה "מגו", מלה שכשום אור פן לא שייכת לרובך הלשוני בו נכתב השיר הזה.

מרוע מתקעש, אם כך, המשורר לשלב אותה העברית ויא שפה רבת רבדים. משר רר העושה שימוש מרובים שונים, ארכאיות

כצד סלנג, לשון קודש ולצידה שורות באנג' לית, מביא ליריעת הקרא ולקשוב את מצבה של הלשון בה הוא כותב. ויזלטיר נוקק לשיר לוב לשוני זה כדי להבליט את זיקתו אל מה שמכנים האנגלים TRADITION והמ' זה העברית מסורת טענת קטנוציית דתי' לו ולכן השימוש בה הוא בעייתי.

השירה העברית היא שירה שדעה שברים ה"תרבותיים". אין לה מסורת רצופה כמו לשירה האנגלית. על אף אלפי שנות שירה עברית, בעיית השבר עומרת בפני כל משר רר. ויזלטיר מצא לדעתי פתרון אפשרי ומ' קודש. פתרון זה מסביר גם את המצאותם של סר. נוגטור רבות בספר שלפנינו ובספרים קוד' מים של המשורר.

הסוגנו, שהיא צורה "קלאסית" בספרות, מתחברת אכן כן לתפישה שאת קויה תיאר' חו זה עתה.

"אין שיר ויפה להפליא, הנקרא "ערים על תילן" (עמ' 41) שגן שורות שאפשר לק' רוא אותן קריאה איספואסית אם מכילים, כמובן, את אמתני על תפקוד הלשון אצל ויזלטיר.

ההקם על "אין בניה כבנייה על תילים. להקם על המשמש", על הריצן, על הדיב / האד' נגלה מחדש. כל היבד / שזיבר באן ארם לנדר מרוב אלד' / בלשון חזרית. אם יש כך די נחמה די הבטרה. / אם יש שוב יש כך המנוחה וחוסר-המנוחה של הבונה". ובכל זאת, על אף הרגישות הזו לשפה, עדיין העמדה הקובעת היא זו שהתנסחה בשער "מכתבים". מעמד המלים אינו עובר אדיד' ליוציה, והמלים אינן מחזיקות מלום / כמו צלחות מרוסקות, שוכחתו / נזתו בצבע ודעקו על בד גרזל / להתייצב כאמנות... (עמ' 30)

ובשיר אחר, הנקרא לא במקרה "רטורי קה", נכתב: "שום מלה לא תשרוד אף רבע אחד יותר מן היררש", ולא לי או לך, אלא לאתריים. (עמ' 58).

ניתן ללמוד מן השורות האלה, כי השיר אינו רכוש המשורר ו/או המבקר, אלא נחל' חת של המרחק. ב"תיספר למשוררים" דן ויזלטיר כבעיות ארספואסיות ובמעמדו של היוצר בתורה. השיר המרכזי בשער זה הוא, לדעתי, "מזוררים". השיר מוקדש לצירי המנוח הנרי שלזניאק (לא במקרה). לשלזניאק הוקדשו שירים גם בספרו של יאיר הורביץ "יחסים ודאגה", אך הם הפרספקטיבה היא אחרת. היו אלה שירי ידירות אינטימיים ביותר. וא" לו בשיר "מזוררים", הופך המקרה של שלד ניאק לסמל של התנגדות החברה כלפי היר'

צר. זה, אם כן, שיקוף גוטף של החשיבות שמייחס ויזלטיר להכרתי וליחס בין היוצו לבין החברה בה הוא פועל.

שלזניאק, היה מה שנוהג לקרוא "אמן של אמנים". חכרו הציירים והמשוררים העריכו את עבודתו, אבל הממסד האמנותי התנכר אליו בכל מה שנוגע לתערוכות כמזויאונים, ולאוספים מייצגים. התמונה התהפכה לאחר מותו של שלזניאק, בתחילת שנות השמונים, ולפני כשנה נערכה לו תערוכת חיד מבחיר' און (אני נוקק לפרטים אלה, משום שהם עומדים ביסודו של השיר "מצוררים").

השיר, לכאורה, אינו מייצג התנכרות מה' סוג שתיארתו זה עתה. להיפך, "המצורר' מתהלך בעיר / בשליט ומצוהת כל הרלתות האמנותיות ממילא פתוחות לפניו / אנשים ממת מפורים נמצאים מפניו משנים לו דרך ברוצן / הוא מצוייר בעשור צמנינים בקי שנת אצבעותיו הנלמרות / בשריץ עור על פניו ובוזו ערבים חזקתם... (עמ' 51).

תיאור הבוסת הזה הוא מדומה, משום שכמי שנראה בהמשך המצורר הוא יוצר ללא חברה הוקוק לו כאמת. הוא מתהלך במעין WASTE LAND. את היחס אינו מיתו של החברה כלפי המצורר ויזלטיר אינו מתייר מאיתנו. העיר, מתחזה כמתמסרת לו ומחכה בסבלנות מתזנחנת לרגע המי תקן / שבר תבעק לו בביצים בעקב נעלה הרקיק... (עמ' 52). המעגל נסגר. הביוגרפיה של שלזניאק מתחברת לגודלו של המצורר. השירה העברית שאחרי מלחמת לבנון נתונה בכפם של הליטראסים. מלמולי הענו' נהג גם הם פולשים אל תוך הלשון ועושים בה שמות. בתקופה כזו, בה היה על השירה להתנגן וליצור עברית אחרת, לא מתחנפת לכותרת העתון ולפספוס הפוליטיקאי, דור קא עתה, הליטראט העברי חוגג ניצחון.

"מכתבים ושירים אחרים" הוא ספר העיר מד כאופוזיציה לספרות כזו. אין זה "אנטר' מחיקן" של דן ואף לא הכיוון הפסבדופולי' טי, המתגלם בסימן קריאה 19.

כל מה שאמרת על המקום שתופס הפו' ליסירחברתי והיחס לשפה העברית לרבדיה, יוצרים את האופוזיציה אותה הוכרתי קודם לספרו של ויזלטיר. מצוא אל היים", ספר רע, המקריץ רוע'. אולי גם הספר הזה, בעיני אחריים, מקריץ רוע ופסימיות מן הסוג שכה הטריד את קלררון. ויזלטיר נהג הפעם כמ' אמרו של ברכט: "בזמנים החשוכים / האם עוד ישירוד עוד ישירוד / על הזמנים החשך כימי. אין פה פסימיות, אלא הצורך הפשוט לראות דברים כהויתם.